

Position Paper

Rondetafelgesprek vaste Commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op maandag 7 februari 2022, naar aanleiding van de documentaire Jason

Dank voor de uitnodiging en dank ook aan Jason, die ervoor heeft gezorgd dat wij hier met elkaar spreken over de vraag wat de landelijke politiek moet doen om de beweging van het sluiten van gesloten jeugdzorg te versterken. Ik heb grote bewondering voor zijn missie en de manier waarop hij die uitvoert. Het beeld dat uit de documentaire oprijst, waarin Jason niet alleen traumatherapie volgt om de trauma's uit zijn jeugd te verwerken, maar ook de trauma's door de hulp of zorg die daarop volgde, laat mij niet los. Dat geldt ook voor de manier waarop hij zich heel oprecht, vanuit zijn beleving als het kind dat hij was, geschokt toont in zijn vertrouwen dat rechters voor rechtvaardigheid staan en hulpverleners er zijn om hulp te verlenen.

Vrijheidsbeneming mag volgens het VN-Kinderrechtenverdrag alleen als uiterste maatregel worden toegepast.¹ Uit onderzoek van bijna 600 rechterlijke uitspraken blijkt echter dat een machtiging gesloten jeugdhulp of verlenging daarvan in meer dan de helft van de zaken wordt verleend vanwege een gebrek aan alternatieven.² Ook Jason had therapie nodig en geen opsluiting en dat verklaart waarom hij de machtiging van de rechter als onrechtvaardig vond. Het is ook niet te rechtvaardigen dat jongeren die al veel ellende hebben meegemaakt, in een setting worden geplaatst die vooral gericht lijkt te zijn op beheersing in plaats van hulp. Dat ook kinderrechters hiermee worstelen, blijkt wel daaruit dat een ervaren Amsterdamse kinderrechter in 2010 openlijk aankondigde te stoppen omdat hij het niet meer kon aanzien dat kinderen niet de juiste hulp kon worden geboden.³

Het waren ook kinderrechters die in de jaren '80, destijds nog persoonlijk betrokken bij de plaatsing, verschillende keren de noodklok hebben geluid over het gebrek aan passende en beschikbare hulp. Omdat het probleem aanhield, werd in 2001 een crisisconvenant ingevoerd op basis waarvan jongeren op civielrechtelijk titel, waar geen passende plek voor was, in noodsituaties voor maximaal 6 weken konden worden opgevangen in een justitiële jeugdinrichting. Het ging net als nu om kwetsbare jongeren die voornamelijk slachtoffer waren, van gedwongen prostitutie, van seksueel geweld of van geestelijke of lichamelijke mishandeling. Hun aantal en aandeel in de justitiële jeugdinrichtingen groeide explosief, van 153 jongeren voor het convenant naar ruim 1300 jongeren in 2007. Ze zaten er ook langer dan 6 weken, maanden en soms jaren. De situatie was zo ernstig dat de kinderrechters in het voorjaar van 2004 een Marshallplan voor de jeugdzorg eisten. De verantwoordelijke bewindslieden zegden de Kamer toe om nog voor de zomer met een plan van aanpak te komen. Er werd een Werkgroep '*Optimalisering zorgaanbod voor jeugdigen met ernstige gedragsproblemen*' ingesteld die binnen enkele maanden een stappenplan maakte. Omdat bleek dat voor 80% van deze jongeren geen geslotenheid nodig was, maar intensieve hulp in

¹ Artikel 37 sub b IVRK

² M.P. de Jong-de Kruijf, Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen, Den Haag: Boom juridisch 2019.

³ Hij deed dat in de documentaire 'de Kinderrechter' van Maria Mok en Meral Uslu, in 2010 vertoond op IDFA en 7 maart 2011 uitgezonden via NRCV Dokument.

een tehuis of gezin met een breed scala aan interventies op maat, was het plan van aanpak ook daarop gericht.⁴ Dat plan lag er in de zomer van 2004 en als dat was uitgevoerd, was Jason en de andere jongeren veel leed bespaard gebleven.

Maar helaas verschoof de aandacht opeens naar de samenplaatsing met jongeren op strafrechtelijke titel. En uit het niets kwam toen de gesloten jeugdzorg als oplossing. Dat terwijl vaststond dat voor 80% van de jongeren geen gesloten plaatsing nodig was en de samenplaatsing een tijdelijke noodoplossing was geweest voor het gebrek aan passende hulp wat dus ook met het creëren van die passende hulp had kunnen worden opgelost.⁵ Hoe het verder is gegaan, is bekend. De ruim 1300 civielrechtelijk geplaatste jongeren werden van de justitiële jeugdinrichtingen naar de nieuwe of omgebouwde jeugdzorgplusinstellingen overgeplaatst terwijl dit voor het gros van de jongeren geen oplossing was. Er werd in alle haast een rechtspositieregeling opgenomen in een hoofdstuk van de Wet op de Jeugdzorg, sinds 2015 overgenomen in de Jeugdwet, die teveel ruimte biedt voor beperkende maatregelen, maar in het geheel geen garantie biedt voor een pedagogisch leefklimaat.⁶

Wat dus nu dringend nodig is, is het investeren in voldoende passend aanbod waar de landelijke politiek dan wel een rol in zal moeten opeisen en voor financiering moet zorgen. Dat lijkt mij ook landelijke taak gezien omdat anders niet kon worden voldaan aan het internationale en Europese kinderrechtennormen die voorschrijven dat minderjarigen niet onnodig van hun vrijheid mogen worden beroofd.

Wat eveneens een rol is voor de landelijke politiek, is het omvormen van het klimaat in de nog bestaande instellingen naar een pedagogisch klimaat waar jongeren zich gehoord en gesteund voelen. In oktober 2021 is, ruim zeven jaar nadat daar in het rapport *Thematische wetsevaluatie Gedwongen Zorg* toe werd geadviseerd, een voorstel ingediend voor een wat uitgebreidere rechtspositiewet,⁷ maar die ademt nog niet de kindvriendelijke sfeer van die internationale en Europese kinderrechtennormen voorschrijven. Ik zou ervoor willen pleiten om Jason en andere jongeren met ervaring in gesloten jeugdhulp die daarover mee willen denken, deze wet te laten becommentariëren en die samen met hen te herschrijven om wel een kindvriendelijk klimaat te creëren.

prof. mr. Jolande uit Beijerse

hoogleraar Justitiële Jeugdinterventies en
universitair hoofddocent Straf- en Strafprocesrecht

Department of Law, Society and Crime

Erasmus School of Law

Erasmus University Rotterdam

T +31 10 4081553

W www.eur.nl/people/jolande-uit-beijerse



⁴ Leonieke Boendermaker en Jolande uit Beijerse, *Opvoeding en bescherming achter 'tralies'. Jeugdinrichtingen tussen juridische beginselen en pedagogische praktijk*. Amsterdam: SWP, 2008.

⁵ Jolande uit Beijerse, Broze fundamenten en alarmerende signalen. Lessen uit het 'cellulaire drama' voor gesloten jeugdhulp, *Justitiële verkenningen*, jrg. 47, nr. 2, 2021, p. 73-86.

⁶ J. uit Beijerse, Jeugdigen in justitiële jeugdinrichtingen en jeugdzorgplus: gescheiden, maar ook een andere rechtspositie? *FJR* 2016/9, p.32-38.

⁷ *Kamerstukken II* 2021–2022, 35 942, nr. 2 en 3.